

Faculty of Applied and Creative Arts

**TRANSFORMASI NGEPAN TRADISIONAL PEREMPUAN IBAN PADA
MASA KINI**

**AHMAD SHAFIQ BIN HUD
40420**

Ijazah Sarjana Muda Dengan Kepujian

(Pengurusan Seni)

2016

UNIVERSITI MALAYSIA SARAWAK

Grade: _____

Please tick (✓)

Final Year Project Report

Masters

PhD

✓

DECLARATION OF ORIGINAL WORK

This declaration is made on the...8...day of...JUNE...2016.

Student's Declaration:

I...AHMAD SHAFIQ BIN HUD, 40420, FAKULTI SENI GUNAAN DAN KREATIF...hereby

declare that the work entitled...TRANSFORMASI NGEPAK TRADISIONAL PEREMPUAN IBAN...

PADA MASA KINI

...is my original work. I have not copied from any other students' work or from any other sources except where due reference or acknowledgement is made explicitly in the text, nor has any part been written for me by another person.

8 JUNE 2016

Date submitted

AHMAD SHAFIQ BIN HUD (40420)

Name of the student (Matric No.)

Supervisor's Declaration:

I...PROFESOR MADYA DR. NORIA ANAK TUGANG... hereby certifies that the work entitle

TRANSFORMASI NGEPAK TRADISIONAL PEREMPUAN IBAN PADA MASA KINI

...was prepared by the above named student, and was submitted to the "FACULTY" as a * partial/full fulfillment for the conferment of...IJAZAH SARJANA MUDA SENI GUNAAN DENGAN KEPUJIAN (PENGURUSAN SENI)...

and the aforementioned work, to the best of my knowledge, is the said student's work.

Received for examination by: PROFESOR MADYA DR. NORIA ANAK TUGANG Date: 8 JUNE 2016

Assoc. Professor Dr. Noria Tugang
Faculty of Applied and Creative Arts
UNIVERSITI MALAYSIA SARAWAK

I declare that Project/Thesis is classified as (Please tick (✓)):

- ☐ **CONFIDENTIAL** (Contains confidential information under the Official Secret Act 1972)*
☐ **RESTRICTED** (Contains restricted information as specified by the organisation where research was done)*
☒ **OPEN ACCESS**

Validation of Project/Thesis

I therefore duly affirmed with free consent and willingness declare that this said Project/Thesis shall be placed officially in the Centre for Academic Information Services with the abiding interest and rights as follows:

- This Project/Thesis is the sole legal property of Universiti Malaysia Sarawak (UNIMAS).
- The Centre for Academic Information Services has the lawful right to make copies for the purpose of academic and research only and not for other purpose.
- The Centre for Academic Information Services has the lawful right to digitalise the content for the Local Content Database.
- The Centre for Academic Information Services has the lawful right to make copies of the Project/Thesis for academic exchange between Higher Learning Institute.
- No dispute or any claim shall arise from the student itself neither third party on this Project/Thesis once it becomes the sole property of UNIMAS.
- This Project/Thesis or any material, data and information related to it shall not be distributed, published or disclosed to any party by the student except with UNIMAS permission.

Student signature

Supervisor signature:

Current Address: KAMPUNG MASJID BARU,
96150, BELAWAI, TANJUNG MANIS,
SARAWAK.

Assoc. Professor Dr Noria Tugong
Faculty of Applied and Creative Arts
UNIVERSITI MALAYSIA SARAWAK

Notes: * If the Project/Thesis is **CONFIDENTIAL** or **RESTRICTED**, please attach together as annexure a letter from the organisation with the period and reasons of confidentiality and restriction.

[The instrument is duly prepared by The Centre for Academic Information Services]

PENGHARGAAN

Bersyukur saya kehadiran Ilahi dengan limpah rahmat dan kurnianya dapat saya menyiapkan Penyelidikan Tahun Akhir Pengurusan Seni. Saya ingin merakamkan setinggi-tinggi penghargaan kepada Profesor Madya Dr. Noria Tugang, yang merupakan selaku penyelia untuk penyelidikan ini yang tidak jemu meluangkan masa dan memberikan tunjuk ajar kepada saya. Berkat dan sokongan daripada beliau telah menyemarakkan lagi semangat saya untuk meneruskan penyelidikan ini walaupun banyak rintangan dan dugaan bagi melengkapkan penyelidikan ini.

Di samping itu, penghargaan terima kasih juga diucapkan kepada Tuai Rumah Ringgit anak Bayang, Encik Jimbun Tawai, Encik Maran Ramping, Encik Alek, Puan Priscilla, Puan Melisa, Puan Maria kerana telah memberikan kerjasama dan maklumat untuk saya menyiapkan penyelidikan ini.

Selain itu, setinggi penghargaan juga diajukan kepada ahli keluarga terutama sekali kedua ibu bapa saya iaitu Ta'siah binti Sauni dan Hud bin Badri yang telah banyak memberikan sokongan dan dorongan kepada saya dari segi moral atau kewangan bagi menyiapkan penyelidikan ini. Tidak lupa juga kepada semua adik-beradik saya yang sama-sama mendoakan perjalanan saya dalam menyiapkan projek tahun akhir ini. Tanpa berkat doa ahli keluarga tidak mungkin saya berjaya menyiapkan penyelidikan ini.

Tidak lupa juga penghargaan kepada rakan-rakan sepejuangan yang telah banyak membantu saya dalam penyelidikan ini. Terima kasih atas segalanya, sekian.

Jasa kalian amat dihargai,

Sekian terima kasih.

SUSUNAN KANDUNGAN

	Halaman
PENGHARGAAN	i
SUSUNAN KANDUNGAN	iii
ABSTRAK	v
ABSTRACT	vi
 BAB SATU : PENDAHULUAN	
1.1 Pengenalan	1
1.2 Permasalahan Kajian	2
1.3 Objektif Kajian	3
1.4 Skop Kajian	3
1.5 Lokasi Kajian	4
1.6 Batasan Kajian	7
1.7 Kerangka Konseptual Kajian	7
1.8 Kepentingan Kajian	10
1.9 Masalah-masalah yang Dihadapi Semasa Menjalankan Kajian	11
 BAB DUA : SOROTAN KESUSASTERAAN	
2.1 Pengenalan	13
2.2 Kajian Kesusteraan	14
2.3 Rumusan	20
 BAB TIGA : METODOLOGI KAJIAN	
3.1 Pengenalan	21
3.2 Kajian Keperpustakaan	21
3.3 Kajian Kerja Lapangan	22
3.3.1 Pemerhatian	22
3.3.2 Pemerhatian Turut Serta	22
3.3.3 Kajian Rintis	23
3.3.4 Kaedah Temubual	23

3.4 Instrumen Kajian	25
BAB EMPAT : ANALISA DATA DAN DAPATAN KAJIAN	
4.1 Pengenalan	26
4.2 Analisis Data Kajian	27
4.3 Perbincangan dan Dapatan Kajian	37
4.4 Rumusan	43
BAB LIMA : KESIMPULAN DAN CADANGAN	
5.1 Kesimpulan	44
5.2 Cadangan Kajian Lanjutan	47
5.3 Cadangan Kepada Organisasi	48
SENARAI RUJUKAN	49
LAMPIRAN	51

Abstrak

Penyelidikan ini mengenai transformasi yang berlaku terhadap ngepan tradisional masyarakat Iban pada masa kini. Ngepan tradisional perempuan Iban merupakan antara produk kebanggaan masyarakat itu sendiri, kerana keunikan dan kecantikannya. Penyelidikan ini bertujuan untuk meneliti ciri-ciri dan punca berlakunya transformasi ngepan tradisional dalam masyarakat Iban serta langkah-langkah mengekalkan identiti pakaian tradisional tersebut. Kaedah yang pengkaji gunakan adalah kaedah kualitatif atau lebih dikenali sebagai temubual. Rupa asal pakaian ngepan tradisional perempuan Iban pada hari ini telah banyak mengalami perubahan berikutan dengan peredaran masa dan pengaruh dari sekeliling. Perubahan produk daripada yang tradisional kepada yang moden sememangnya akan menjatuhkan nilai bahkan menyebabkan bahan perhiasan yang sepatutnya ada dikurangkan atau ditukar kepada bentuk lain kerana bahan yang digunakan tidak sama seperti yang lama. Transformasi ngepan Iban memberi impak yang mendalam terhadap identiti dan warisan kesenian dalam masyarakat Iban.

Abstract

The research of the transformation of traditional Iban throughout nowadays. The traditional Iban women are among the flagship product of society itself, because of the uniqueness and beauty. This research aims to examine the characteristics and causes of transformation throughout the Iban traditional as well as measures to maintain the identity of the traditional clothing. The method the researchers use is the qualitative methods, better known as the interview. The original appearance of traditional women's clothing throughout Iban today has undergone many changes due to the passage of time and the influence of environment. Product changes from the traditional to the modern is going to drop even cause the fixings should be reduced or converted to another form because the material used is not the same as the old. Transformation throughout Iban profound impact on the identity and cultural heritage in the Iban community.

BAB 1

PENDAHULUAN

1.1 Pengenalan

Di Sarawak terdapat lebih daripada sepuluh buah etnik yang mempunyai latar belakang yang berbeza serta mempunyai tradisi yang berbeza. Antaranya suku kaum Iban yang merupakan kaum majoriti dan diikuti oleh suku kaum lain yang ada di Sarawak seperti kaum Melanau, Cina, Bidayuh, dan Orang Ulu. Setiap suku kaum ini mempunyai keunikan seni dan budaya yang tersendiri yang sebahagiannya masih dikekalkan sehingga hari ini dan terdapat juga yang ditinggalkan kerana agama, teknologi dan mengikut peredaran zaman.

Ngepan tradisional perempuan Iban merupakan antara produk kebanggaan masyarakat itu sendiri, kerana keunikan dan kecantikannya. Setiap perhiasan pada pakaian tersebut ini membawa maksud yang tertentu. Penggunaan yang sesuka hati boleh membawa kesan yang negatif terhadap budaya masyarakat Iban serta akan dipandang serong disebabkan penyalahgunaannya. Hal ini demikian kerana masyarakat Iban sangat melindungi dan menjaga maruah identiti budaya mereka. Transformasi ngepan tradisional perempuan Iban pada hari ini, sedikit sebanyak disebabkan oleh peredaran masa dan pengaruh dari industri fesyen yang semakin berkembang di Sarawak seterusnya memberikan impak keunikan kepada pakaian tersebut.

1.2 Permasalahan Kajian

Maklumat mengenai pakaian tradisional kaum Iban kurang dibukukan. Oleh hal demikian, terdapat masyarakat kaum Iban yang kurang mengetahui rupa bentuk ngepan perempuan tradisional Iban.

Rupa asal pakaian ngepan tradisional perempuan Iban pada hari ini telah banyak mengalami perubahan berikutan dengan peredaran masa dan pengaruh dari sekeliling. Kebanyakan bahan yang digunakan untuk membuat perhiasan yang digunakan semasa menggunakan ngepan pada hari ini bukan daripada perak yang tulen. Pengusaha ngepan tradisional telah mengambil inisiatif menggunakan bahan yang lain seperti aluminium dan plastik. Bahan-bahan ini lebih senang didapati dan harganya jauh lebih murah berbanding dengan bahan asal yang digunakan. Dengan menggunakan bahan seperti berikut nilai yang ada pada setiap ngepan yang dihasilkan tidak setaraf dengan yang tradisional. Maka hal ini menyebabkan setiap produk kaum Iban mudah untuk ditiru dan penghasilan yang banyak akan menyebabkan nilai estetika pada produk tersebut tidak lagi boleh dianggap unik dan bermutu.

Perubahan produk daripada yang tradisional kepada yang moden sememangnya akan menjatuhkan nilai bahkan menyebabkan bahan perhiasan yang sepatutnya ada dikurangkan atau ditukar kepada bentuk lain kerana bahan yang digunakan tidak sama seperti yang lama. Dengan penyelidikan ini saya berharap dapat membantu pembuat dan pembeli ngepan perempuan Iban tradisional, walaupun pembelian tersebut akan menelan belanja ribuan ringgit. Generasi muda pada hari ini dan yang akan datang harus mengetahui

rupa dan bentuk asal ngepan *indu* Iban. Dengan ini mereka akan lebih menghargai seni budaya dan asal usul kaum mereka sendiri.

1.3 Objektif Kajian

Kajian ini dijalankan untuk mencapai objektif berikut:

1. Mengenalpasti rupa bentuk asal ngepan tradisional perempuan Iban.
2. Menilai kelengkapan perhiasan yang digunakan pada ngepan perempuan Iban pada masa kini.
3. Mengkaji cara-cara masyarakat Iban mengekalkan pakaian tradisional perempuan Iban agar tidak hilang ditelan zaman.

1.4 Skop Kajian

Skop kajian ini menjurus kepada aspek-aspek berikut:

- Mendedahkan rupa asal ngepan perempuan Iban.
- Membandingkan setiap kelengkapan perhiasan pada ngepan perempuan Iban pada masa kini.
- Pengurusan dan pemakaian ngepan tradisional perempuan melalui aktiviti-aktiviti yang diadakan di Sarawak sama ada di kawasan bandar atau di pedalaman.

1.5 Lokasi Kajian

Kajian ini dilaksanakan di Rumah Ringgit, Ibol Undop Sungai Raya, 95000 Sri Aman Sarawak. Ia terletak lebih kurang 15 kilometer dari bandar Sri Aman dan 220 kilometer dari bandaraya Kuching. Kawasan ini dipilih kerana masyarakat di kawasan tersebut masih mengamalkan budaya tradisional masyarakat Iban.

Selain itu, kajian turut dijalankan di Majlis Adat Istiadat Sarawak (MAIS), dan Pustaka Negeri Sarawak. Pengkaji juga telah pergi ke gerai-gerai yang menjual pakaian tradisional Sarawak di sekitar bandaraya Kuching dan bandar Sibu. Di bawah merupakan rujukan peta di kawasan kajian yang pengkaji jalankan.

(Sumber: Google Image Maps)

(Sumber: Google Image Maps)

(Sumber: Google Image Maps)

(Sumber: Google Image Maps)

(Sumber: Google Image Maps)

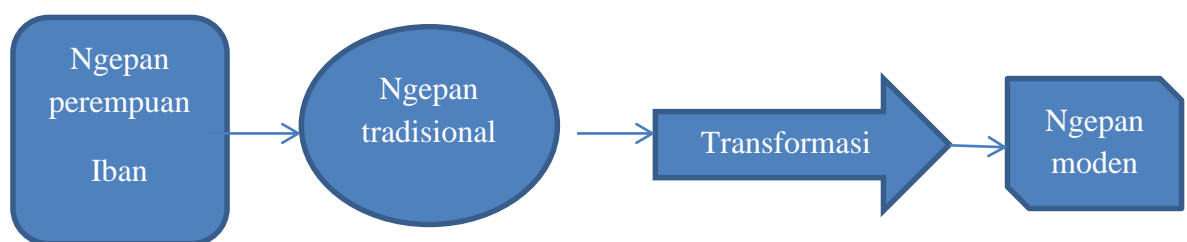
1.6 Batasan Kajian

Kajian ini terbatas kerana batasan masa, tempat, informan, ruang dan kandungan. Seperti yang sedia maklum pengkaji merupakan pelajar sepenuh masa di Universiti Malaysia Sarawak (UNIMAS). Kekangan masa untuk menemubual informan dan kekurangan informan yang mahir dalam bidang ini menyukarkan lagi pengkaji untuk mendapatkan data yang sahih.

Pengkaji menetap di sebuah kolej yang terletak di dalam kampus. Kedudukan kampus yang terletak jauh daripada kawasan kajian menyukarkan pengkaji bagi mendapatkan maklumat yang diperlukan. Pergerakan pengkaji adalah terhad dan kebanyakannya berada di dalam kampus kerana tidak mempunyai kenderaan untuk keluar mencari maklumat.

Malahan kekurangan maklumat ilmiah mengenai ngepan Iban di Pusat Khidmat Maklumat Pelajar di UNIMAS turut menyebabkan pengkaji mengalami kesukaran membuat kajian kesusteraan yang berkaitan dengan tajuk pilihan pengkaji.

1.7 Kerangka Konseptual Kajian

(Bass dan Avolio, 1990)

Kerangka konseptual bertujuan untuk menerangkan dengan lebih terperinci mengenai beberapa aspek penting yang diguna pakai dalam kajian ini. Hal ini diharapkan dapat memudahkan pemahaman pembaca mengenai aspek yang dikaji oleh pengkaji.

Istilah transformasi lahir daripada penggabungan dua perkataan dalam bahasa Inggeris, iaitu *trans* serta *form*. *Trans* bermaksud satu perjalanan yang merentasi atau melampaui satu sisi manakala *form* merupakan satu bentuk atau rupa yang terhasil. Maksud transformasi dalam konteks perkhidmatan awam, transformasi pentadbiran secara umumnya merujuk kepada perubahan yang dilaksanakan dengan objektif untuk menaikkan kualiti penyampaian perkhidmatan kepada rakyat. Musa (2014:8)

Kamus Dewan Edisi Ke-7 menyatakan tradisional merupakan menurut adat tradisi, adat resam serta melakukan aktiviti yang menjadi kebiasaan secara turun temurun. Sesebuah aktiviti yang telah lama dan biasa dijalankan dalam sesebuah budaya masyarakat setempat. Antara perkara yang ketara ialah kandungan informasi yang akan diperturunkan dan diteruskan dari satu generasi kepada generasi yang lebih muda, yang bertujuan untuk mengekalkan budaya supaya tidak punah serta hilang seiring dengan peredaran masa. Tradisional juga merupakan fahaman yang menjadi garis panduan untuk sesebuah masyarakat menjalani kehidupan seharian mereka tanpa menyalahi pantang larang yang telah lama dipraktiskan dalam masyarakat tersebut.

Dahulu orang Iban lebih dikenali dengan panggilan *Sea Dayak* dalam bahasa Inggeris yang bermaksud Dayak Laut kerana mereka sering belayar di

laut. Roth (1968:143) untuk merompak. Perkataan Iban dikatakan berasal daripada perkataan suku kaum Kayan yang bererti orang asing yang berkeliaran dan digunakan untuk menunjukkan orang Iban di kawasan Rejang yang berpindah secara berterusan di lembah sungai itu. Iban merupakan suku kaum majoriti yang ada di Sarawak dan penduduknya menduduki hampir kesemua kawasan yang ada di Sarawak.

Ngepan merupakan pakaian yang digunakan oleh masyarakat Iban pada masa dahulu yang digunakan untuk menutupi badan mereka. Ngepan dibuat dengan pelbagai bahan untuk memeriahkan dan mencantikkannya. Ia dapat digunakan untuk mewakili bangsa Iban itu sendiri. Sekiranya orang asing yang menggunakannya, dia dan penonton sepatutnya tahu bahawa itu merupakan pakaian bangsa Iban. Ngepan sering digunakan semasa pesta keramaian dan semasa pertandingan ratu cantik. Mereka lebih gemar memilih untuk menggunakan ngepan Iban kerana akan menonjolkan lagi si pengguna baju tersebut. Tawai (2013:6)

Maksud moden nyata berbeza dengan tradisional. Moden merupakan perubahan daripada yang lama kepada yang baru dan yang lebih mengikut perkembangan semasa. Moden pada hari ini sangat luas dan penggunaannya hampir sepenuhnya oleh setiap orang. Malahan pakaian pada hari ini individu lebih gemar menggunakan yang mengikut perkembangan semasa dan peredaran masa. Dengan hadirnya para pereka yang baru dan pengaruh pendidikan yang tinggi, maka pakaian yang tradisional mampu mereka ubah sehingga menimbulkan kesan imej yang baru kepada pakaian tersebut.

1.8 Kepentingan Kajian

Hasil dapatan daripada kajian ini memberikan gambaran dan maklumat sebenar mengenai bentuk dan rupa asal ngepan tradisional perempuan Iban. Serta dapat membezakan dengan ngepan moden yang ada kini. Penyelidikan ini juga penting untuk generasi akan datang mengetahui tentang asal usul dan budaya masyarakat mereka. Selain dapat menerangkan kepada mereka dengan lebih lanjut mengenai ngepan yang tradisional dan moden. Selain bertujuan untuk menjaga nilai estetika yang terdapat pada pakaian tersebut.

Hasil tangan yang bermutu tinggi dan motif yang unik pada ngepan tersebut harus dan wajib kita pelihara untuk rujukan dan simpanan pada masa akan datang. Hal ini demikian kerana tidak ramai lagi orang-orang tua yang mahir dalam penghasilan ngepan tersebut masih hidup. Ramai pengusaha yang baru pada hari ini lebih menjurus untuk mengubah rekaan asal ngepan kepada yang moden kerana mereka memenuhi permintaan pasaran yang menginginkan sesuatu yang baru dan lebih menarik. Walaupun begitu, motif asal penghasilan ngepan tidak patut untuk ditukar kerana motif tersebut akan hilang jika tidak dipelihara dan pengusaha akan melupakannya. Kajian mengenai transformasi ini membuka minda atau pemikiran orang Iban untuk terus memelihara khazanah tersebut.

Hasil kajian ini juga dapat membantu pihak badan kerajaan seperti Majlis Adat Istiadat, Persatuan Dayak Iban Sarawak (SADIA), Tun Jugah Foundation dan Sarawak Dayak National Union (SDNU) mengumpulkan data dan menjaga harta yang tidak ternilai tersebut. Malah kajian ini akan

menjadi satu antara rujukan yang berguna kepada para pengkaji yang akan datang. Serta para pengusaha ngepan dapat memberi dan mengambil tindakbalas positif terhadap pemeliharaan ngepan perempuan Iban tradisional tersebut.

1.9 Masalah-Masalah yang Dihadapi Semasa Menjalankan Kajian

Masalah-masalah yang pengkaji hadapi sepanjang proses menjalankan kajian ini boleh terbahagi kepada tiga punca utama iaitu aspek fizikal, teknikal dan bahan rujukan ilmiah. Dari aspek fizikal pengkaji mempunyai masalah untuk menentukan informan yang relevan untuk kajian ini. Walaupun setelah skop yang dikaji dikecilkan, pengkaji masih lagi menemui kesukaran dalam menentukan maklumat yang akan diperolehi. Hal ini berikutan kerana informan yang sedia ada hanya membuat ngepan tersebut berdasarkan corak, motif dan perhiasannya mengikut motif yang sedia ada. Mereka mengubahnya mengikut permintaan daripada pelanggan yang menginginkan sesuatu yang unik dan baru. Hal ini menyebabkan pengkaji hanya mengkaji dan menganalisis data yang padat dan mempunyai ciri-ciri yang ketara.

Dari aspek teknikal, pengkaji menghadapi masalah untuk pergi ke kawasan kajian yang terletak jauh dari tempat tinggal pengkaji. Pengkaji yang berstatus pelajar sepenuh masa tidak mempunyai sebarang kenderaan untuk ke kawasan yang ingin dikaji. Pengkaji perlu menyewa atau meminjam kereta atau motosikal untuk bergerak ke setiap lokasi. Kekangan wang saku

menambahkan lagi kesukaran pengkaji untuk pergi mencari maklumat. Masalah-masalah teknikal seperti ini menyebabkan pengkaji selalu terpaksa menunggu tarikh yang sesuai untuk bergerak ke luar dan mendapatkan data.

Dari aspek bahan rujukan ilmiah, pengkaji menghadapi masalah untuk mendapatkan rujukan yang menjurus kepada perkembangan dan transformasi ngepan tradisional kepada ngepan moden. Hanya satu buku sahaja yang menerangkan serba sedikit mengenai ngepan tradisional dan ngepan moden tersebut. Akan tetapi pengkaji mendapat maklumat yang sahih daripada informan yang ditemui di Majlis Adat Istiadat Sarawak. Manakala bahan ilmiah yang lain pengkaji gunakannya sebagai bahan yang berhubung dan untuk melihat maksud kajian yang dijalankan oleh pengkaji agar maklumat yang diperolehi selaras dengan objektif yang telah ditetapkan oleh pengkaji.

BAB 2

SOROTAN KESUSASTERAAN

2.1 Pengenalan

Kajian ini merupakan kajian yang berkaitan dengan pakaian tradisional dan ngepan Iban. Pengkaji memfokuskan pada ngepan indu Iban. Tinjauan literatur bertujuan untuk memperlihat pemahaman dan penggunaan pakaian ngepan Iban dan semua alatan perhiasan yang terdapat pada ngepan tersebut. Tinjauan literatur ini bertujuan sebagai panduan untuk mengkaji keberkesanan dan rujukan bahan yang berkaitan dengan objektif pengkaji semasa menjalankan kajian kelak.

2.1.1 Pengenalan Kaum Iban di Sarawak

Sarawak atau dikenali sebagai Bumi Kenyalang mempunyai penduduk suku kaum Iban yang terbanyak. Jumlah suku kaum Iban adalah 693358 orang pada tahun 2010 mengikut maklumat bancian Jabatan Perangkaan Malaysia. Kaum Iban turut dikenali sebagai dayak laut atau *sea dayak* yang tinggal di semua kawasan di Sarawak.

2.1.2 Pengenalan Ngepan

Ngepan merupakan pakaian tradisional masyarakat suku kaum Iban di Sarawak. Ngepan Iban atau ngepan *indu* Iban ini akan kebiasaannya dipakai semasa “Hari Gawai”. Ngepan akan dipakaikan bersama-sama beberapa perhiasan seperti sugu tinggi, tali mulung, rawai, tumpa bentuk, buah pauh dan gelang kaki.

2.2 Kajian Berkaitan Mengenai Pakaian Tradisional Dan Ngepan Perempuan Iban.

Menurut buku yang ditulis oleh Jimbun Tawai yang bertajuk Ngepan Asal Iban, banyak seminar telah dijalankan berkaitan dengan ngepan asal Iban, namun masih belum pernah diterbitkan dalam buku.

Pakaian telah menjadi aspek budaya yang penting untuk meneruskan kehidupan. (Siti Zainon Ismail, Pakaian Cara Melayu, 2009). Seperti konsep yang dikemukakan oleh Tylor (1958), konsep budaya yang bererti civilization meletakkan fungsi pakaian sebagai sesuatu yang diperlukan oleh manusia dalam masyarakatnya. Sebagai unsur budaya benda pakaian melalui tingkat perkembangan atau evolusi yang panjang yang melibatkan kepakaran, pengetahuan, kepercayaan, seni, moral dan pantang larang. Hal ini bermaksud, pakaian bukanlah sekadar berfungsi sebagai gunaan, bahkan dinilai dapat mewakili cita rasa masyarakat yang melibatkan persoalan symbol dan estetika.

Pakaian sebagai unsur tradisi adat yang simbolik disebut sebagai ‘berpakaian’, “...akan putera Sultan itu belumlah lagi berpakaian subang”

(Misa Melayu 1966,39) dihubungkan dengan adat tradisi istana yang membawa symbol kebesaran “memakaikan pakaian kerajaan selengkapnya” (Misa Melayu, Hikayat Hang Tuah, Sejarah Melayu). Dalam konteks budaya tradisi, memakai dapat dikaitkan dengan budaya bukan bahan, misalnya memakai guna-guna atau melalui benda (azimat) sebagai perantara.

Geddie 1961, menyatakan beberapa istilah yang dikaitkan dengan reka bentuk pakaian iaitu :

1. *Clothing, cloth – woven material from which garments of the covering are made; a piece of material.*
2. *Costume – a manner of dressing.*
3. *Dressing – to straighten: to flatten: to smooth.*
4. *Garment – any article of clothing.*

Daripada bahan (cloth, fabric) dijadikan pakaian (clothes) yang mempunyai reka bentuk (dress, garment: a robe, coat) dan lengkap (costume). *Costume ialah a complete style of dressing, including all the clothes, accessories, etc., worn at one time, as in a particular country or period; dress; national costume* (Geddie 1961, 339).

Owen Rutter (1985, 49) yang menghabiskan masa yang lama bersama masyarakat pedalaman Borneo menyatakan walaupun mereka memakai cawat daripada kulit kayu, *but the costumes lends itself to an infinity of variation.* Masyarakat suku Iban dan Kenyah menganggap perhiasan sebagai unsur penting dalam berpakaian. Permukaan kulit kayu sebagai bahan pakaian dihias dengan warna atau ditampal dengan kulit siput.